

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 8 april – 10:30 uur d.d. 9 april

5.1.2e

Directie Communicatie VWS

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Zorgpersoneel in de 'frontlinie' Bewoners van verpleeghuizen 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Personeel in verpleeghuizen Thuiszorgmedewerkers 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek dat zich (o.a. op sociale media) zorgen maakt Politici Privacy- experts en waakhonden

Samenvatting

- Goed én slecht nieuws met aandacht voor de 'hoopvolle' cijfers met betrekking tot de IC's en voor de zorgelijke situatie in verpleeghuizen (voor zowel bewoners als personeel).
- Er klinkt opluchting over de IC's. 'Eindelijk', een daling van het aantal IC-bedden. AD meldt dat 'de eerste slag om extra ic-bedden lijkt gewonnen'. 'Er gloort eindelijk wat licht na weken van corona-duisternis', schrijft De Telegraaf.
- Het nieuws over verpleeghuizen stemt somber; 'onze meest kwetsbare ouderen zijn in groot gevaar' (AD). In verpleeghuizen breidt het virus zich 'razendsnel' uit, de instellingen staan achterin de rij bij het verdelen van beschermend materiaal en vanochtend wordt bekend in verpleeghuis De Leeuwenhoek (bekend van tv) bijna de helft van de bewoners van een afdeling voor dementerende ouderen overleed in de afgelopen drie weken. Verplegend personeel is bang om besmet te raken en zou dit niet altijd durven aangeven uit angst om hun baan te verliezen.
- Verder is er breed aandacht voor de apps. Centraal staat hoe dit soort apps werken (bijvoorbeeld in het buitenland) en of de privacy gewaarborgd kan worden. Uit onderzoek van EenVandaag blijkt dat 60% van de mensen vindt dat we gebruik moeten gaan maken van een app die de contacten van mensen bijhoudt.
- In de kritiek klinkt door dat de vrijwilligheid erg belangrijk is om een vrije samenleving staande te houden. Waag-directeur Marleen Stikker stelt dat het hierbij gaat over het vertrouwen in de overheid; "...als de overheid zulke applicaties beschikbaar wil stellen, dan moet ze dat doen met instemming van de samenleving. En anders gaan we een hele andere samenleving tegemoet."
- Vanuit verschillende hoeken komt de kritische noot dat minister De Jonge met zijn introductie van de apps al wat vrijwilligheid wegnam. Zelfs al zou de overheid de app niet verplichten, dan is er nu alsnog sprake van sociale druk. Zo schrijft Volkskrant-columnist Sitalsing: "... Hugo de Jonge, die niet moe wordt te benadrukken dat het allemaal reuze vrijwillig zal zijn. Om er in dezelfde ademstoot aan toe te voegen dat massaal gebruik van zo'n vind-en-volg-app een voorwaarde is om een voorzichtig begin te maken met het beëindigen van de burgeropsluiting. Thuis drong het begrip 'chantage' zich aan ons op." Ancilla van de Leest, voormalig lijsttrekker van de Piratenpartij en momenteel betrokken bij Privacy First, spreekt van slimme framing tijdens de persconferentie.
- Nieuw is de aandacht voor het bieden van financiële zekerheid voor zorgpersoneel dat meer kans loopt op een besmetting.

Karakterisering berichtgeving

- Er is aandacht voor de 'hoopvolle' cijfers met betrekking tot de IC's, de zorgen over de situatie in verpleeghuizen (voor zowel bewoners als personeel) en de overheidsplannen voor het gebruik van apps.
- Er klinkt opluchting over de IC's. 'Eindelijk', een daling van het aantal IC-bedden. AD meldt dat 'de eerste slag om extra ic-bedden lijkt gewonnen'. 'Er gloort eindelijk wat licht na weken van corona-duisternis', schrijft De Telegraaf.
- Er is breed aandacht voor de apps. Centraal staat hoe dit soort apps werken (bijvoorbeeld in het buitenland) en of de privacy gewaarborgd kan worden. Kritiek wordt onder meer geuit in persberichten, columns en talkshows.
- Onder meer AD, De Telegraaf, NRC en RTL Nieuws schetsen een beeld van de anderhalvemetersamenleving.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtoffers*

- Binnen twee dagen tijd is het aantal inwoners met verdachte ziekteverschijnselen met meer dan een kwart gegroeid. In de verpleeghuizen, waar circa 120.000 ouderen wonen, zijn tot en met woensdag 4.161 Covid-19-patiënten geteld door Verenso. Ongeveer de helft van die patiënten is niet getest maar vertoont precies dezelfde verschijnselen als besmette bewoners op de afdeling. In twee dagen tijd is dat aantal met 871 gegroeid (26,5 procent). Van de 2.382 Covid-19-patiënten zijn er 389 overleden en 215 hersteld. De rest is ziek.
- Bijna de helft van de bewoners van een afdeling voor dementerende ouderen van het Rotterdamse verpleeghuis De Leeuwenhoek is de afgelopen drie weken overleden, vermoedelijk allemaal aan corona. Het gaat tot nu om zo'n vijftien mensen, maar bijna elke dag overlijden er bewoners. Op twee andere afdelingen van het verpleeghuis zijn inmiddels ook meerdere doden gevallen en zieken gemeld. Dat bevestigen zeven bronnen bij en rond het verpleeghuis. Een groot deel van de overledenen is overigens niet op corona getest. Inmiddels zijn wel alle 'huidige' 72 bewoners getest op corona. Een kwart van hen is besmet. Ook is ruim een kwart van het vaste personeel besmet.
- De Limburgse coronacijfers wijken woensdag af van het landelijk gemiddelde. Is in de rest van Nederland vooral een daling te zien van het aantal ziekenhuisopnames, besmettingen en overlijdens, in Limburg is daar woensdag nog geen sprake van. Op alle drie de vlakken is nog altijd een gestage groei te zien.

Identiteiten

- Boris Johnson herstelt, zit rechtop in bed en spreekt met zijn behandelaars, zegt de Britse minister van Financiën, Rishi Sunak.
- Het coronavirus infecteert en doodt onevenredig veel zwarte Amerikanen, zo blijkt uit een studie gepubliceerd in de Washington Post.
- De 107-jarige Cornelia Ras uit Goeree-Overflakkee is volgens gezondheidsorganisatie WHO de oudste coronapatiënt wereldwijd die genas van de ziekte COVID-19.

Informatiebehoefte*Welke informatievragen leven er bij getroffen?*

- Via de social kanalen van minister De Jonge zijn er gisteren 1600 berichten verwerkt. Donderdagochtend stonden er 1650. Er worden veel zorgen geuit over de beschermingsmiddelen buiten het ziekenhuis. Ook zijn er zorgen over de apps (vooral over de privacy en eventuele verplichting), over fietsers die te weinig afstand houden en over drukte in Amsterdam. Via de social kanalen van VWS zijn er 412 berichten behandeld over de aanpassing van het inzien van data van patiënten door artsen op de huisartsenpost, het binnenkomen van mondkapjes uit China, de maatregelen van de overheid na het vaststellen van Corona in verpleeghuizen, vaccinaties en het tekort aan PGM. Het sentiment was overdag neutraal en werd in de loop van de avond negatiever. Op dit moment staan er 179 berichten. Via de social kanalen van minister Van Rijn zijn er 103 berichten behandeld over het tekort aan testen. Hierbij was het sentiment negatief. Bij minister van Rijn staan deze donderdagochtend 57 berichten open.
- Ouderenbond ANBO krijgt gisteren veel vragen ouderen over de aangekondigde corona-apps. "Mensen maken zich zorgen, ze hebben het idee: ik heb geen smartphone, hoe ga ik dat dan doen? Hoe zit het met de privacy? Wanneer komt die app?", vertelt woordvoerder Bernadette Faber.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Twee artsen van het UMC Utrecht hebben een steunfonds opgezet voor zorgverleners die intensief werken met covid-19-patiënten. Hun nieuwe Stichting Zorg na Werk In Coronazorg (ZWIC) moet voorkomen dat verpleegkundigen en ambulancepersoneel zich zorgen moeten maken over de financiële gevolgen voor henzelf of nabestaanden als ze zelf arbeidsongeschikt worden of komen te overlijden. Het geld moet komen van overheid, organisaties, bedrijven en burgers.
- Curaçao vraagt Nederland om hulp. Premier Eugène Rhuggenaath is zich bewust van de problemen in zijn land. Om de gevolgen van de coronacrisis te kunnen dragen, deed zijn kabinet afgelopen vrijdag een voorstel

aan de Nederlandse overheid voor een steunpakket. De Curaçaoënaars zeggen 765,5 miljoen gulden (zo'n 395 miljoen euro) nodig te hebben voor de komende drie maanden voor 'acute armoedebestrijding'.

- De productie van miljoenen mondkapjes op Nederlandse bodem krijgt vorm. De komende weken worden minstens vier productielijnen voor hoogwaardige mondneusmaskers uit de grond gestampt. Dat blijkt uit een rondgang van Trouw langs diverse bedrijven. Betrokken ministeries bevestigen het nieuws.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- De wildste verhalen doen de ronde over het opkopen van de felbegeerde mondkapjes en andere medische hulpmiddelen. Eurocommissaris Janez Lenarcic zegt dat er een wereldwijde wedloop is om beschermende uitrusting en andere medische spullen. Europese importeurs zeggen dat beschermingsmiddelen die niet voldoen aan de normen toch aan Europese landen worden geleverd met behulp van misleidende of vervalste certificaten.
- In lang niet alle verzorgingstehuizen kan voldoende bescherming wordt geboden voor het personeel. Beroepsorganisatie V&VN opende een meldpunt en kreeg honderden meldingen. De verpleeghuizen zouden achterin de rij staan bij het verdelen van beschermend materiaal en medicijnen. Jeroen van den Oever, van Fundis: "Het is niet transparant op welke gronden VWS de mondkapjes en schorten verdeelt. We weten het gewoon niet." Een medewerkster zegt tegen RTL Nieuws dat haar grootste zorg de eigen veiligheid is. "Veiligheidsbrillen zijn er in het tehuis niet. Mondkapjes moesten een hele dienst gedragen worden en schorten worden hergebruikt. "Je draagt dus iemand anders schort. Hoe weet ik dan of dat schort niet al besmet is?" Zelf heeft ze haar klachten aangegeven bij haar leidinggevende, maar Laura is bij haar op het werk daarmee een uitzondering. "Mensen zijn bang om hun baan te verliezen en zeggen daarom maar niks."
- Wanneer dementerenden besmet raken en niet meer mogen 'rondwalen', worden zij soms boos. In dat geval zijn heftige maatregelen nodig, zoals sedatie. Hoewel iedereen in de verpleeghuiszorg zulke maatregelen zo lang mogelijk mijdt, zijn ze soms niet te voorkomen tijdens een pandemie, zegt Verenso-voorzitter Nieuwenhuizen.
- Volgens de ANBO worden ouderenlijnen 'platgebeld' en is eenzaamheid 'troef'.
- Volgens ANBO-directeur Liane den Haan is er niet veel aandacht voor de inzet van mensen in de thuiszorg.
- De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd heeft een huisarts en een apotheker uit het Noord-Limburgse Meijel een waarschuwing gegeven omdat ze patiënten het malariamedicijn chloroquine geven in het kader van een experiment tegen corona.
- In het mortuarium op Schiphol liggen tientallen lichamen van mensen die in hun land van herkomst begraven willen worden.
- Op Curaçao maakt Coralina Kooistra van de Stichting Tegen Kinder mishandeling zich grote zorgen. "Mensen zitten zonder werk en de reserves raken op. De vaste lasten aan de huur, elektriciteit en water lopen door, terwijl er geen geld meer binnenkomt. We zien armoede, honger en geweld toenemen. Kinderen zijn mager en ondervoed", zegt de vrijwilligster.
- Op Sint-Maarten zijn amper ic-bedden en het coronavirus grijpt snel om zich heen. Inwoners hopen op steun vanuit Nederland. "Dit kan erger worden dan orkaan Irma."

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffenen en betrokken?

- Volgens gezondheidsexpert Julia van Weert valt het anderhalvemeterleven ouderen zwaar. Een deel van de Nederlandse ouderen is te angstig bij het volgen van de afstandsregels voor corona. "...we zien dat veel ouderen, soms onder druk van hun kinderen, niets meer doen. Ze durven niet meer naar buiten en ze durven niemand meer te zien. Dan nemen eenzaamheidsproblemen natuurlijk enorm toe."

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- Uit een analyse van de onderzoeksredactie van RTL Nieuws blijkt dat de maatregelen tegen het coronavirus ervoor zorgen dat Nederlanders aanzienlijk minder vaak de deur uit gaan. We zijn 65% minder te vinden in winkelstraten, bij horeca en andere recreatieve voorzieningen.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- De WHO doet een dringende oproep richting jongeren om ook tijdens de coronacrisis hun vaccinatie tegen de meningokokkenziekte te komen halen.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- Personeel in verzorgingstehuizen maakt zich zorgen over het tekort aan beschermende middelen. RTL Nieuws kopt dat het personeel in verpleeghuizen 'bang' is.
- Ouders van gehandicapte kinderen maken zich zorgen over het welzijn van hun kinderen door de strenge maatregelen. Het leven van veel gehandicapte kinderen staat op hun kop doordat bezoek en dagbesteding wegvalt.
- Personeel in de gehandicaptenzorg is bang voor besmetting en ziet schaarste in beschermingsmiddelen.
- Filosoof en voormalig arts Marli Huijjer plaatst vraagtekens bij de 'intelligente lockdown'. 'Het is een illusie om te denken dat je zoiets als een virus volledig kunt controleren.'
- Volgens drie medewerkers van verpleeghuis De Leeuwenhoek en enkele familieleden was de leiding slecht voorbereid op een mogelijke coronauitbraak en heeft het verpleeghuis te weinig gedaan om besmetting en verspreiding van het virus te voorkomen.

(Steun voor zorgpersoneel)

- Beroepsorganisatie NU'91 stelt dat er nu al een compensatie moet worden geregeld voor families van zorgverleners, aangezien het "een kwestie van tijd is voor in Nederland de eerste zorgprofessional overlijdt aan de gevolgen van corona".
- Vakbond CNV vindt dat de 'immense' druk op zorgverleners en het gevaar dat zij lopen, niet bestraft mag worden in de portemonnee.

(Apps)

- Vanuit verschillende hoeken klinkt de kritiek dat minister De Jonge met zijn introductie van de app al wat vrijwilligheid wegnam. Zelfs al zou de overheid de app niet verplichten, dan is er nu alsnog sprake van sociale druk. Zo schrijft Volkskrant-columnist Sheila Sitalsing: "De woordvoering daarover laat hij [Rutte] wijselijk over aan Hugo de Jonge, die niet moe wordt te benadrukken dat het allemaal reuze vrijwillig zal zijn. Om er in dezelfde ademstoot aan toe te voegen dat massaal gebruik van zo'n vind-en-volg-app een voorwaarde is om een voorzichtig begin te maken met het beëindigen van de burgeropsluiting. Thuis drong het begrip 'chantage' zich aan ons op." Ancilla van de Leest, voormalig lijsttrekker van de Piratenpartij en momenteel betrokken bij Privacy First, spreekt van slimme framing tijdens de persconferentie.
- Voorzitter van de Autoriteit Persoonsgegevens, Aleid Wolfsen, zegt dat de apps er niet kunnen komen als de privacy van alle Nederlanders niet gewaarborgd kan worden. Volgens hem kan je iemand niet verplichten om zo'n app te installeren. Ook zou men niet kunnen zeggen dat privacy moet wijken voor gezindheid; 'Ook privacy is een basiswaarde van onze samenleving'.
- Stichting Privacy First maakt zich 'grote zorgen'. Het recht op anonimiteit in de openbare ruimte is volgens de stichting een klassiek grondrecht en cruciaal voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Privacy First verwacht dat er bij de ontwikkeling van de apps aan privacybescherming wordt gedaan. Mocht dat niet gebeuren, dan is de gang naar de rechter volgens de stichting onvermijdelijk.
- Waag-directeur Marleen Stikker spreekt over privacy als de basis van een democratie. Volgens haar gaat het hier over vertrouwen in de overheid. "...als de overheid zulke applicaties beschikbaar wil stellen, dan moet ze dat doen met instemming van de samenleving. En anders gaan we een hele andere samenleving tegemoet."
- ICT-deskundige Danny Mekić stelt dat onafhankelijk toezicht belangrijk is. Net als de toezegging dat 'de stekker eruit gaat' na de coronacrisis.
- Privacy-advocaat Hester de Vries vindt de persconferentie van minister Hugo de Jonge, 'waarin het proefballonnetje over de corona-app werd opgelaten', 'niet handig'. Volgens haar bleven veel vragen onbeantwoord. Volgens De Vries moet kritisch gekeken worden wie de app gaat bouwen en of er geen 'achterdeurtje' in zit.
- ANBO-woordvoerder Bernadette Faber spreekt van 'een vrij vage aankondiging' van de apps.

- In het hoofdredactioneel commentaar schrijft De Telegraaf dat het duidelijk is dat een grootschalig volgsysteem 'waarbij de overheid permanent burgers in de gaten houdt' niet door de beugel kan. Ook zou niet mogelijk zijn de app verplicht te stellen zonder de grondrechten aan te tasten. Als laatste zou in ieder geval moeten vaststaan dat een app tijdelijk is en dat geanonimiseerde gegevens niet langer worden bewaard dan noodzakelijk.
- Boven haar hoofdredactioneel commentaar kopt NRC dat een 'nieuwe normaal' zonder contactapp moet kunnen. Volgens de krant is het onbekend hoe het kabinet de bezwaren precies gaat wegnemen. NRC stelt dat het debat van gisteren niet optimistisch stemt, dat de Kamer zich snel 'liet sussen' en dat het 'zeer' de vraag is of zo'n contactapp er moet, of zelfs *kan* komen.
- Volgens het FD zet het kabinet met de 'een radicale stap' in de bestrijding van het coronavirus.

Context

- Uit onderzoek van de universiteiten van Leuven en Eindhoven blijkt dat men tijdens het wandelen, fietsen of joggen beter méér dan 1,5 meter afstand van andere sporters houden.
- Twee Groningse sociaal psychologen zeggen dat het de komende tijd van belang is dat mensen eraan herinnerd worden waarom de maatregelen van het kabinet nog nodig zijn. Hoe langer de maatregelen, zoals 1,5 meter afstand houden, duren, hoe lastiger het wordt voor mensen zich aan de regels te houden.

Trends/ opiniepeilingen

- Ouderen praten de helft van hun tijd over het coronavirus en dat kan duiden op toename van stress. Toch acht de helft zich weerbaar. Dat blijkt uit een onderzoek naar het welbevinden in de coronacrisis onder 4.000 oudere respondenten. Het onderzoek is uitgevoerd door Amsterdam UMC in samenwerking met Omroep Max. Dr. Leonard Hofstra en Hamza Yousuf, onderzoekers van dit project zetten wel een kanttekening bij deze verklaring: "De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 70 jaar. Waarbij de grootste groep van de meer dan 4.000 respondenten tussen de 60 en 80 jaar lag. Het kan daarom zijn dat ouderen met de grootste kwetsbaarheid niet goed zijn vertegenwoordigd in de studie." Er is volgens Hofstra in de ouderengroep nog veel ruimte voor verbetering. Op basis van de uitkomsten van de studie wordt op dit moment, onder leiding van het team van de gerenomeerde gedragswetenschapper Dan Ariely, hard gewerkt aan het best mogelijke programma (o.a. sport en sociale contacten) om ouderen weerbaar te houden in deze crisistijd.
- De inzet van apps om het coronavirus te bestrijden kan op steun rekenen: 60% vindt dat Nederland gebruik moet gaan maken van een app die de contacten van mensen bijhoudt. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder ruim 21.000 leden van het Opiniepanel. Een app in deze vorm zoals deze ook in Singapore wordt gebruikt, zou ook in Nederland een goed idee zijn, vindt meer dan de helft (60%) van de ondervraagden. 59% zou de app zelf ook installeren en gebruiken. "Meten is weten en als alles verder anoniem is, is er niks aan de hand". Maar, zeggen ze, dat moet wel op vrijwillige basis: 53% vindt dat de overheid zo'n app niet mag verplichten, ook niet tijdelijk. Toch vindt de meerderheid (55%) dat er concessies gedaan mogen worden aan de privacy van burgers, als daarmee het coronavirus bestreden kan worden. Ruim een derde (39%) is van mening dat het bestrijden van het coronavirus in Nederland op geen enkele manier ten koste mag gaan van de privacy van burgers. Eenzelfde groep (35%) denkt dat de overheid misbruik zal maken van de data die zo'n app eventueel op zou kunnen slaan. Via een app checken of je mogelijk corona hebt, is in Nederland al een optie. In andere landen krijgen burgers een melding op hun telefoon als ze in contact zijn geweest met iemand met corona. Is zo'n slimme app ook iets voor hier? Een deel zou zelfs nog een stap verder willen gaan in het (gedeeltelijk) opgeven van de privacy. Bijna driekwart (70%) vindt dat de app, die al door verschillende Nederlandse ziekenhuizen wordt gebruikt, waar men dagelijks waardes kan invullen en wordt doorverwezen wanneer dat moet, in heel Nederland moet worden ingevoerd. 65% zou de app zelf ook gebruiken of doet dat al.

Wat is de 'taal van de straat'?

- De app wordt vergeleken met een spionagekastje of met een digitale enkelband.